

част от нейното съдържание съдържа аргументи срещу смеха. Според отец Никодим за благочестивия християнин е недопустимо да се смее, защото *смешните неща не са присъщи на християните, а на евреите, елините* (т.е. езичниците) *и османците*⁵. Християните не трябва да четат книги, които предизвикват смях, нито да посещават театри и други езически зрелища, защото остроумията и шегите рушат разсъдъка и сквернят душата, тъй като смехът не се бои от смъртта, нито от Страшния съд и онези, които се смеят, прогонват от душата си страха от Бога. Християнското благочестие допуска единствено блага и съдържана полуусмивка. Сред забранените и развращаващи автори изрично е посочен Волтер. Именно този възрожденски дискурс е кодиран в главата „Волтерианци и елинисти“ от Вазовите „Чичовци“, въпреки че там е описано кафеджийско „прение по правописанието“ и нищо в текста не показва, че някой от героите някога е чел Волтер.

За онези, които биха възразили на подобно разбиране за специфичния (ограничен до присмеха) и същевременно дефицитен смях в традиционното българско общество, позовавайки се на образа за Хитър Петър, трябва да се припомни, че този герой, макар и формално сближен с фолклора, е по-скоро модерен и по дух стои твърде близо до едно светско и просвещенско разбиране за смеха. Освен това той е късен персонаж в българската народна култура - появява се към средата на XIX в. и въвеждането му в публичността става в голяма степен с помощта на вестници и други печатни издания. Хитър Петър е възрожденски медиен продукт.

Веселието в патриархалния селски свят от епохата на Възраждането най-често се свързва с правенето на **джумбуши, майтапи, зевзекльци и маскарльци** или с участие в **зиафети, ешмедемета, масали и мохабети**⁶. Това е лексиката, която устойчиво съпътства образите на веселостта. На този смях иронията и хуморът са по-скоро чужди и неприсъщи. Смехът без потърпевши, шегата и остроумието като средства за пълноценно и в същото време ненакърняващо свободата на другия общуване, са нещо рядко.

Как едно традиционно патриархално общество започва да променя своя смях? Какви социални напрежения правят възможна и наложителна тази промяна? Обяснението би трябвало да се търси в общия рационалистичен дух на Възраждането. Светското образование, появата на преводна литература и особено периодичният печат променят традиционните нагласи и плавно разширяват териториите на един нов, светски мироглед, който естествено води след себе си и ново отношение към смеха. Този нов светски и „градски“ смях е различен от верски и ритуално обременения фолклорен смях. Процесът на промяната е протичал в синхрон с други социални процеси - икономически напредък, поява на буржоазна прослойка и интели-